

- γὰρ ἄνθρωπος τοδί, ταδί ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν δεῖ. τοσαυταχῶς δὲ λεγομένου
D 152^v τοῦ ἀναγκαίου, Πλάτων τῇ μὲν ὡς τὸ ἐξ ὑποθέσεως φησι πάντα ἐξ ἀνάγκης
R 32 ἄκοντα εἶναι ἀκόλαστον, τῇ δὲ ὡς τὸ βία, μετεληφῶς ἐγγύθεν τὰναγκαῖον
T 16 ἐκ τοῦ βιαίου εἰς τὸ βία διὰ τὸ κρατοῦν τε καὶ ἄγον τοῦ φαύλου ἡθους. βία
B 37^v γὰρ ἐστὶν ὅποσα παρὰ τοὺς λογισμοὺς γίνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων, 5
ὡς εἴρηται. βίαιον δὲ οὐ ἢ ἀρχὴ ἐξωθεν, ἐν ἣ μὴδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων
ἢ ὁ πάσχων, οἷον εἰ πνεῦμα κινήσει ποι ἢ ἄνθρωποι κύριοι ὄντες. ὁ γὰρ τοι
ἀκόλαστος ἄκων τε καὶ ἐξ ἀνάγκης ὡς τὸ βία, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἀκολασταίνει
Lb 85^v ὡς τὸ ἐξ ὑποθέσεως. εἰ γὰρ πράξις τοιαύτη, καὶ ἔξις ἂν εἴη ἐξ ἀνάγκης τοι-
αύτη. ἀνάλογον δὲ καὶ ἄδικοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες τῶν φαύλων. οἷον δὴ καὶ 10
σωτῆρ ὁ θεοῦ φησιν· ὅτι ἐξ ἀνάγκης τὰ κακὰ ἐν ἀνθρώποις. φεῦ δὲ τῷ ἄν-
R 32^v θρώπῳ δι' οὐ πράττεται τὰ κακὰ. καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν γινομένων καὶ φθειρο-
μένων ὁμοίως· ὑπάρχειν γὰρ ἐξ ἀνάγκης τὰ αἷτια δεῖ, εἰ μέλλει τι γίνεσθαι
T 16^v τε καὶ φθείρεσθαι. οὐ μὴν δὲ ἐξ ἀνάγκης γίνεται τε καὶ φθείρεται ἀπλῶς,
ὡς τὸ μὴ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' ἐνδεχομένως. καὶ πολὺ τὸ ὀπότερον 15
La 54 ἔτυχεν ἐν τῇ φύσει, καὶ ἐξ ἀνάγκης ὡς τὸ ὡς ὕλη καὶ αἰ κινήσεις αἰ τῆς ὕλης.
14. Πλάτων μὲν γὰρ δὴ οὕτω πάντα ἐξ ἀνάγκης εἶναι ἀκόλαστον λέγων οὔτε
H 139 προαίρεσιν οὔτε τὸ ἐνδεχόμενον ἀναιρεῖ καὶ ὡς μὴδὲν μηδαμῆ ἀντιφάσκων
αὐτῷ ὅτε μὲν ἐξ ἀνάγκης ἀμαρτάνειν τοὺς φαύλους φησιν, ὅτε δὲ αἷτια εἶναι
τοῦ ἐλομένου, θεὸν δὲ ἀναίτιον. 20
15. Πλήθων δὲ τὰναγκαῖον ἐν τοῖς φυσικοῖς ὡς τὸ μὴ ἐνδεχόμενον ἄλλως
D 153 ἔχειν λαμβάνων οἶεται πάντα ἀπλῶς ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι τε καὶ φθείρεσθαι.
R 33 ἀναιρεῖ τε οὐ μόνον προαίρεσιν τε καὶ βούλησιν, ἀλλὰ καὶ φύσιν αὐτήν. φύσις
γὰρ καὶ ἡ ὕλη. πότερον δὲ ὡς ὕλη τὸ προαιρετικὸν καὶ τὸ καλούμενον αὐτο-
προαίρετόν τε καὶ αὐτεξούσιον ἢ ἕτερον, καὶ εἰ ἕτερον, πῶς ἕτερον, ἄλλος ἂν 25
T 17 εἴη λόγος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ συμβεβηκὸς ἀναιρεῖ. ἀρχὴ γὰρ καὶ αἷτια τοῦ
B 38 εἶναι τὸ συμβεβηκὸς ἐστὶ, τὸ εἶναι τινα μὴ ἐξ ἀνάγκης μὴδ' αἰ μὴδ' ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ, ἀλλ' ὀπότερ' ἔτυχεν. συναναιροῦνται δὲ καὶ λιταὶ καὶ εὐχαὶ καὶ πᾶσα
ἱεροποιῖα. τί γὰρ δεῖ θεὸν ἔλεων καὶ σωτῆρα καὶ ἀποτροπαῖον καὶ ἀλεξίκακον
ἐπικαλεῖσθαι, εἰ γε πάντα γίνεται ἐξ ἀνάγκης; 30
16. Ἡμεῖς δὲ οὐθ' εἰμαρμένην καὶ ἀνάγκην γε ἀναιροῦμεν. τό τε ἐδεχόμενον
καὶ ἐκούσιον φυλάττεσθαι δείκνυμεν. θεὸν τε αὐτόν γε οὐδ' ἡμεῖς φαμεν

3 ἀκόλαστον D H T La R] B om. | 8 ἄκων τε καὶ D H T] καὶ om. B La |
8 ἐξ ἀνάγκης] H add. δὲ T δὲ del. | 12 τὰ κακὰ La² in marg. | 17 γὰρ δὴ
D H T] B om. γὰρ R om. δὴ | 14 ἡ ὕλη B D H] R T om. ἢ T² add. in marg. |
21—24 Πλήθων . . . λόγος La² fol. 54 in marg. | 26 λόγος] La ἢ λόγος |
24—26 πότερον . . . λόγος B] D H T R om. Lb² fol. 85^v in textu: οὐ μὴν οὐδ' εἰ βία πως
τὸ κρατοῦν ἐν τοῖς φαύλοις καὶ ἄγον, (in marg. ἄλλως· προύργου ἂν εἴη τοῖς) πλέον τι
ἐκ τούτου συμβαίνει τοῖς ἀνέγκλητα εἶναι τὰ κακουργήματα (in marg. ἄλλως· μοχθηρά)
λέγουσιν. τιμωρητέα γὰρ ὅτι εἰς τοῦτό τις ἐκὼν ἤκοι ὥστε ἀγεσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους
καὶ ἀκουσίως πως ῥαδιουργεῖν.] item La fol. 54 supra rasura. | 27 τὸ εἶναι codd. |
Taylor scripsit τοῦ εἶναι | 28 συναναιροῦνται B D H La T] Taylor συναιροῦνται |
31 καὶ ἀνάγκην D H La T ἀνάγκη B καὶ Taylor corr. in οὔτε | 32 ἐκούσιον] Taylor
scripsit τὸ ἐκούσιον | 32 φυλάττεσθαι D H La R φυλαττόμενον B | 32 γε H om.

11 cf. Matth. 18, 7.

τρεπτόν λιταῖς καὶ θυσίαις. δεῖν γε μὴν χρῆσθαι λιτῇ καὶ θυσία καὶ ὅποσα θεοσεβοῦς διανοίας νενόμισται ἔργα πρὸς τινος τροπὴν καὶ μεταβολήν. τοῦτο R 33^v δ' ἐστὶ τὸ μέλλον. τοῦ γὰρ μέλλοντος εἰς τὸ ἐσόμενον ἢ μεταβολὴ τοῖς εὐχομένοις καὶ θύουσιν. οὐ γὰρ πᾶν γίνεται τὸ μελλῆσαν, οὐδὲ τὸ αὐτὸ τὸ ἐσό- La 54^v 5 μενον καὶ τὸ μέλλον. ὁ μὲν γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι ἐσται, δεῖν τοῦτο εἶναι T 17^v ποτε ἀληθὲς ὅτι ἐστι καὶ Ἀριστοτέλει δοκεῖ. ὁ δὲ νῦν ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι μέλλει, οὐθὲν κωλύειν δὴ μὴ γενέσθαι. ταύτη μὲν οὖν ἡ μεταβολή. καὶ Ὅμηρος τοῦτο δηλοῖ λέγων·

10 ἠστρεπτοὶ δὲ τε καὶ θεοὶ αὐτοί,
τῶν περ καὶ μείζων ἀρετῇ τιμῇ τε βίῃ τε·
καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι καὶ εὐχολῆς ἀγανῆσι
λοιβῇ τε κνίσσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι.»

Αὐτὸς δ' ὁ θεὸς ἀμεταβλήτως περαίνει ταῦτ' εὐθεία πορευόμενος, ἥ φησι 17. Πλάτων. τοῦτο δ' ἐστὶν εἰμαρμένης τε καὶ ἀνάγκης τῶν γινομένων ἀπάντων 15 αἴτιον καὶ σωστικὸν εἶναι. ὡς γὰρ τέτακται ἐξ αἰδίου τῷ θεῷ, οὕτω καὶ γίνεται πάντα, καὶ ὡς πέφυκεν εἶναι τε καὶ γίνεσθαι, οὕτω καὶ ἐστὶ καὶ γίνεται. καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡ εἰμαρμένη, διάταξις καὶ φύσις τοιάδε τῶν ὄντων αἰδίου, D 153^v ἐξ ὑποθέσεως ἔχουσα τὸ πεπρωμένον καὶ ἀναγκαῖον. εἰ γὰρ ἔδει τὰ μὲν αἰδία, R 34 τὰ δὲ φθαρτὰ εἶναι, καὶ ἐξ ἀνάγκης οὕτω τετάχθαι ἔδει. καὶ εἴ τι μέλλει 20 ὀρᾶσθαι, φῶς ὑπάρχειν ἀνάγκη. τοῦτο γὰρ ἐνέργεια τοῦ διαφανοῦς. καὶ εἴ T 18 ὄστρακον γίνεσθαι μέλλει, θερμότητα ὑπάρχειν ἀνάγκη ἐξικμάζουσιν τὸ ὑγρὸν B 38^v ἐκ τοῦ γεώδους· καὶ εἴ τοδί, ταδί. λανθάνει δὲ δι' ἀγνοίαν τοῦ ἐξ ὑποθέσεως ἀναγκαίου.

Αἴτια μὲν οὖν τῶν καθ' ἕκαστα ἄλλα ἄλλοις. κοινὸν δ' ἅπασιν τοῦ εἶναι 18. 25 καὶ γίνεσθαι οὕτω τὸ τετάχθαι τε καὶ εἰμάρθαι οὕτως ὑπὸ τοῦ πρώτου. τῶν La 55 τεταγμένων δ' ἄρα καὶ εἰμαρμένων καὶ τὸ ὅσα μὲν πράττοντας σώζεσθαι, ἀνόσια δὲ ἀπόλλυσθαι. εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτου ἐν ἄλλοις, εὐ δὲ καὶ Βησσαρίωνι τῷ ἱεράρχῃ ἐν τοῖς ὑπὲρ Πλάτωνος λόγοις περὶ εἰμαρμένης λέγοντι· ἅμα τό τε ἐκούσιον καὶ τὸ εἰμαρμένον φυλάττεται. διώρισταί τε ὅλως αὐτῷ περὶ R 34^v 30 εἰμαρμένης ἱκανῶς, ἐφ' ὅσον ὁ σκοπὸς ἦν καὶ ἡ προσῆκε χριστιανῷ φιλοσόφῳ.

1 δεῖν] δεῖ H | 1 χρῆσθαι H *trp. post* θυσία | 2 πρὸς μεταβολήν τινος καὶ τροπὴν R | 6 ἀληθὲς BVHTR] La *om.* | 7 γενέσθαι BDHRT γίνεσθαι R (*item Taylor*) γίνεσθαι πολλά La | 7 ταύτη BDHLaT ταύτην R | 7—12 καὶ Ὅμηρος . . . ἄνθρωποι BDR] HT *om.* | 13 ἀμεταβλήτως BDHTR ἀμεταπτῶτως La | 13—14 εὐθεία . . . Πλάτων HR] BDTLa *om.* (*item Taylor om.*) | 15 σωστικὸν BDHT φυλακτικὸν R διαφυλακτικὸν La | 15 εἶναι *codd.*] Taylor *corr.* τοῦ εἶναι | 18 τὸ πεπρωμένον καὶ HT *om.* | 19 οὕτω BDTLa] τοῦτο HR | 19 καὶ εἴ τι . . . διαφανοῦς H Lb] R *in marg.* BDTLa *om.* | 25 εἰμάρθαι *codd.* εἰμόρθαι Taylor *scripsit* | 27 περὶ . . . εὐ δὲ καὶ TDH] B *in marg.* RLa *om.* | 27 εὐ BR καλῶς DTH | 28 ἅμα R *trp. post* φυλάττεται | 29 διώρισταί BLa | καὶ ὄρισταί περὶ εἰμαρμένης αὐτῷ ἱκανῶς DHLaTR | 30 προσῆκε DHT] R *trp. post* χριστιανῷ | 30 χριστιανῷ DHLaTR Χριστιανῶν B | 30 ἀπλᾶ γε δόξῃ φιλοσόφῳ προσῆκε χριστιανῷ Lb² *in marg.*

9 Hom. II. I 497—500. | 13 cf. Plat. Legg. 716a. | 27 cf. Bess. In Cal. Plat. II 10.

- T 18^v πρότερον δὲ ὡς ὕλη τὸ προαιρετικὸν καὶ τὸ καλούμενον, αὐτοπροαίρετόν τε καὶ αὐτεξούσιον ἢ ἕτερον, καὶ εἰ ἕτερον, πῶς ἕτερον, ἄλλος ἂν εἶη λόγος.
- Lb 85^v οὐκ εὖ δὲ Πλήθων οὐδὲ τὸ μὴ τὰ ἀμαρτήματα τῷ ἐκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ
- Lb 86 διηρῆσθαι Πλάτωνι εἰς τὸ ἀπλῶς ἀναγκαῖον ἀνάγει. οὐ γὰρ εἰ μὴ καὶ ταύτη
- H 139^v διαιρεῖν ἀξιοῖ Πλάτων. διὰ τοῦτο δὴ καὶ ἀπλῶς ἐξ ἀνάγκης ἀφυκτά φησιν 5
εἶναι τὰ ἀμαρτήματα. ἀλλὰ τοῦ τοιούτου γε ἀναγκαίου ὡς πορρωτάτω τὸν
λόγον ποιούμενος ἑτέρως διαιρεῖ, καὶ οὕτως ὡς μήτε τὸ ἐνδεχόμενον ἀναιρεῖν
- D 154 τό τε καινότερον αὐτῷ ἀνύειν τῆς διαιρέσεως. φανερώς γὰρ ταύτη διαφέρειν
- R 35 φησίν, ἥ ὁ μὲν φαῦλος ἀεὶ τῆς τοῦ ἀρίστου δόξης σφαλλόμενος πράττει, ὁ
- T 19 δὲ σπουδαῖος σπανίως καὶ μικρὰ ἄττα, καὶ ταύτην δὴ δοξάζεσθαι ὑπὸ πολλῶν 10
- La 55^v ἀκούσιον εἶναι ἀδικίαν. τὰ δὴ τοῖς ἄλλοις τῷ ἐκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ διαιρού-
μενα Πλάτωνι τῷ σφαλερῷ καὶ ἀσφαλεστέρῳ διήρηται. ἀνάγκη τε λόγου
οὐδεμία ἐνθένδε τῶν ὄντων ἀπάντων καὶ γινομένων τὸ ἐνδεχόμενον ἀπο-
βάλλειν.
19. Διαπορεῖν μὲν τοίνυν περὶ τοὺς τοιούτους τῶν λόγων καλόν· διαφορῶν 15
- B 39 δὲ πλῆθος τιθέναι ἀσύμβατον ἐν τοῖς Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος λόγοις,
κατασχίζειν τε τὸ ἄνδρε καὶ τοῖς περὶ ὅποτερονοῦν συστάντας ἐρίζειν τε καὶ
φιλονεικεῖν οὐ καλόν, ἀλλὰ συμβιβάζειν, ὅτι περ ἂν διενηνοχένοι δοκῶσιν,
- T 19^v ἄμεινον καὶ ἀμφοῖν ὡς ἐνὶ ἐπομένους ἡγεμόνι παιδείας τε καὶ σοφίας ἀρίστῳ
- R 35^v φιλοσοφεῖν ἐμμελῶς. ἄμφω γὰρ τὸ ἄνδρε σοφῶ καὶ αἰδοῦς ἀξίω. 20

1—2 πρότερον . . . λόγος HT] BDR Lb om. | 5 καὶ ἀπλῶς *codd.*] Taylor *del.*
καὶ | 7 τὸ ἐνδεχόμενον] τῷ H | 8 διαιρέσεως HTR διαλέξεως BLa] T² *corr. sic in*
marg. | 11 δὴ B δὲ RLa *item Taylor* | 11 καὶ ἀκουσίῳ HT] R *in marg.* BLa om. |
16 ἀσύμβατον BDHTLaR] Taylor *corr.* ἀσυμβάτων | 17 περὶ BDTR παρ' H |
17 συστάντας BDHTLaR] Taylor *corr.* συστᾶσι | 20 τὸ BDHTLa τε R | 20 σοφῶ
DHTLaR σοφὲ B | R *subscr.* τέλος.

SOLUTIONES
EX VOCE
THEODORI GAZAE.

Die hier mitgeteilten Solutiones geben einen Einblick in Gazes' Lehrbetrieb zu Ferrara. Offensichtlich hatten ihm seine Hörer einzelne Schwierigkeiten vorgelegt, die ihnen bei seinen Vorträgen über die aristotelische Philosophie aufgetaucht waren. Gazes nahm diese in einer öffentlichen Besprechung durch, und irgendeiner der Hörer hat sie aus dem mündlichen Vortrag (ἀπὸ φωνῆς) des Lehrers sich aufgezeichnet. Infolgedessen tragen diese Erörterungen auch nicht das Gepräge einer Abhandlung. Stilistischer Zusammenhang geht ihnen ab.

Im einzelnen handelt es sich um folgende Fragen:

1. Ist das Nichtsein besser als das Sein, das Nichtwerden besser als das Werden? (ἢ ὅτι ἀπλῶς τοῦ μὴ γενέσθαι τὸ γενέσθαι, καὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸ εἶναι βέλτιον.) Ausgangspunkt war das Schriftwort Mt. 26, 24.

2. Worauf beruht die Vernichtung der Materie? Trägt sie den Grund dafür in sich selbst, oder ist sie von außen her bedingt? (ὅτι ἢ ὕλη φθείρεται καθ' αὐτὸ καὶ οὐ καθ' αὐτό.)

3. Über das Verhältnis zwischen dem Ursprünglichen (ἀρχή) und dem Ursächlichen (αἴτιον). (εἶναι τι ἀρχήν, μὴ τὸ αὐτὸ δὴ καὶ αἴτιον ὄν.) Ausgangspunkt war die nicht klare Ausdrucksweise des Simplicios.

4. Muß die Bewegung von außenher verursacht sein? (φαίνεται δὲ καὶ ἀπατώμενος, ὡς ἂν μὴ τι ἦ ἔξω, οὐκ ἂν εἶη κινητικὸν οὐδενός.)

5. Über die Entstehung des Gegensätzlichen. (ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου καθ' αὐτὸ τὸ ἐναντίον οὐ γίνεται.)

6. Ist Meer und Wasser dasselbe? (ὅτι οἱ λέγοντες τὴν θάλασσαν ὕδωρ ἁμαρτάνουσι.)

7. Das Gerechte in geometrischer und arithmetischer Betrachtung. (ὅτι διχῶς θεωρεῖται τὸ δίκαιον κατὰ γεωμετρικὴν ἀναλογίαν καὶ κατ' ἀριθμητικὴν.)

Vorliegende Erstausgabe beruht auf dem Mailänder Cod. Ambr. H 43, fol. 139^v—141^v (vgl. oben S. 236). Der Text schließt sich hier in weniger sorgfältiger Schrift mit recht vielen Abkürzungen unmittelbar dem *Περὶ ἔκουσίου καὶ ἀκουσίου* an, stellt aber keinesfalls die erste Niederschrift dar.

ἀπό φωνῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ.

- 1, 1 Διὰ τί εἴρηται τῷ σωτῆρι περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτὸν προδιδόναι· «καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη»; ἢ ὅτι ἀπλῶς τοῦ μὴ γενέσθαι τὸ γενέσθαι, καὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸ εἶναι βέλτιον. κατὰ τί δὲ οὐκ εἶη; 5
- 2 Ὡσπερ οὖν ἀνθρώπων ἀπλῶς μὲν φυγεῖν βέλτιον, πυρέττοντι δ' οὐ, οὕτω καὶ εἶναι ἀπλῶς μὲν βέλτιον, μὴ κατ' ἀρετὴν δέ, ἀλλὰ φαύλως ζῶντι οὐ βέλτιον. καὶ ὁ σωτὴρ οὖν οὐχ ἀπλῶς τὸ μὴ γενέσθαι ἀμεινον τ' ἀνθρώπων φησὶν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ πονηρῷ καὶ ἀδίκῳ.
- 3 Διὸ δὴ καὶ Ἀριστοτέλει εὖ εἴρηται· «εὐχεσθαι δεῖ οὐ τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ 10 καὶ ἡμῖν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ καὶ ἡμῖν ἀγαθὰ ὑπάρχειν». ἢ τὸ H 140 «εἰ οὐκ ἐγεννήθη» οὐ τὴν ἀπλῶς ἐνδείκνυται γένεσιν, ἀλλὰ τὴν ὡς γενετὴν καὶ εἰς φῶς πρόοδον τοῦ βρέφους. ὥστε συλληφθῆναι μὲν καὶ διαπλασθῆναι καὶ κατ' εἶδος τελειωθῆναι εὖ ἂν ἔχειν καὶ τῷ μέλλοντι φαύλως βιοῦν, οὐκέτι δὲ καὶ τεχθέντα ἐλθεῖν εἰς τὸν βίον, ἀλλὰ προσαποθανεῖν ἐν τῇ κυούσῃ μέλλοντι 15 εἶναι τοιοῦτω. ἢ οὐδὲν διαφέρει, ὁποτέρως ληφθῆ ἢ γένεσις. καθ' ἑκάτερον γάρ τοι διοίσει τὸ φαύλῳ εἶναι ἀνθρώπων τοῦ ἀνθρώπων εἶναι. ἦν δὲ τὸ μὲν βέλτιον ἢ ἀνθρώπων· τὸ δὲ οὐ βέλτιον, ἢ φαύλῳ ἀνθρώπων.
- 2, 1 Ὅτι ἡ ὕλη φθείρεται καθ' αὐτὸ καὶ οὐ καθ' αὐτό. ὡς μὲν γὰρ τῷ ἐν ᾧ ἡ στέρησις, ἣτις φθείρεται καθ' αὐτό, καὶ αὐτὸ τὸ ἐν ᾧ καθ' αὐτὸ φθείρεται. 20 τῷ γὰρ μετὰ στερήσεως οὕτω λέγεται καὶ ἔστιν. ὡς δὲ δύναμις, τοῦτ' ἔστι τῷ ἑαυτῆς λόγῳ καὶ τῷ εἶναι οὐσιωδῶς, οὐ φθείρεται καθ' αὐτό, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. ἢ δῆλον, ὅτι συμβέβηκε τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τὸ μετὰ στερήσεως εἶναι. ὁ δὲ φθείρεται καθ' αὐτό, ὡς καὶ ἡ στέρησις παραγενομένου τοῦ εἶδους.
- 2 Οὐδὲν θαυμαστόν, ὧ θεμίστιε, εἰ φθείρει τὸ εἶναι ἢ στέρησις οὔσα μὴ 25 καθ' αὐτό, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. ἔπειτα οὐδὲ φθείρει αὐτὴ τὸ εἶναι, ἀλλὰ φθειρομένου τοῦ εἶναι αὐτῇ συμβαίνει, ὥσπερ ἀνάπαλιν παραγενομένου τοῦ εἶναι καὶ τοῦ εἶδους αὐτῇ γε φθείρεται.
- 3 Οὐ λέγομεν μᾶλλον οὐσίαν τὸ εἶδος τῆς ὕλης, καθὸ ἐφίεται τοῦ εἶδους ἢ ὕλη. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ εἶδος τῆς ὕλης ἐφίεται, ἀλλὰ καθὸ τὸ μὲν πάσχει, 30 τὸ δὲ ποιεῖ.
- 3, 1 Σιμπλικίου θαυμάσαι τίς ἂν ἀξιοῦντος εἶναι τι ἀρχήν, μὴ τὸ αὐτὸ δὴ καὶ αἴτιον ὂν, καὶ εἶναι φάσκοντος τοιοῦτο τὴν τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ δράματος ἀρχήν; εἰ γὰρ τι ἀρχὴ τοῦ ἔστιν, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἶη τὸ ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτὸ χωρὶς τῆς ἀρχῆς. εἰ δὲ τοῦτο, αἴτιον ἂν ἢ ἀρχὴ εἶη. ἥς γε χωρὶς ἐκεῖνο οὐκ 35 ἔσται. ὥστε ἢ οὐχ ἱκανῶς πρὸς Ἀριστοτέλους διωρίσθαι τὰ αἴτια οἴεσθαι χρή, ἢ εἰ ἱκανῶς καὶ πρὸς ἀκρίβειαν, εἰς τέσσαρα κεκαφαλαίωται τό τε ἐξ

19 H *suprascripsit* Τοῦ αὐτοῦ

3 Mt. 26, 24. | 10 Arist. Eth. Nik. ε 2. 1129 b, 5 sq.

οὐ καὶ καθ' ὃ καὶ ἀφ' οὗ καὶ διό. ἀνάγκη πᾶν τὸ ὡς ἀρχὴ εἰρημένον καὶ εἰς Η 140^v
 τινὰ τῶν τεσσάρων ἐκείνων τρόπων ἐμπίπτειν. ἔτι δὲ καὶ Ἀριστοτέλης σαφῶς
 οὕτω ἐν δ τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ τοσαυταχῶς εἶναι τὸ αἷτιον, ὁσαχῶς καὶ τὴν
 ἀρχὴν λέγει.

5 Καὶ δὴ οὖν εἰ μὴ φάσκειν Ἀριστοτέλει ὑπεναντία Σιμπλίκιος ἀξιοῖ, ἀνάγειν 2
 δεῖ τὴν τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ δράματος ἀρχὴν εἰς τι τῶν διωρισθέντων τῶν αἰτίων.
 ἢ μὲν οὖν τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ δράματος ἀρχὴ καὶ ὁ τῆς οἰκίας θεμέλιον, καὶ
 ὅπερ ἂν τις λέγοι τοιοῦτο, αἷτιον ἂν εἴη, εἴ τοι ὡς τὸ ὄθεν ἢ κίνησις ὑποκει-
 μένως, ἢ ὡς τὸ ἐξ οὗ ἐνυπάρχοντος, ὡς μὲν γὰρ ἢ τοιαύτη ἀρχὴ αἷτιον, ὡς
 10 τὸ αἷτιον ὄθεν τοῦ πράγματος ἀρχόμενον ποιεῖ τὸ ποιοῦν, ὡς δὲ ὑποκείμενον
 τοῦ γιγνομένου. ὑπόκειται γὰρ τοι καὶ οἰκία θεμέλιον οὐθέν ἦσσον τοίχου
 καὶ στέγης, καὶ ὁδῶ καὶ δράματι τὰ πρῶτα οὐδὲν ἦσσον τῶν μέσων τε καὶ
 ἐσχάτων.

Σιμπλίκιος δὲ μόνον τὰ φανερωτέρως ἐμπίπτοντα ὀρῶν ἔοικεν, καὶ ἅμα 3
 15 συναρπαζόμενος ὑπὸ τῶν εἰρημένων Ἀριστοτέλει περὶ αἰτίου. ἐπαριθμησά-
 μενος γὰρ τοι Ἀριστοτέλης ἐπτά τινὰς τρόπους ἀρχῆς τέσσαρας δὲ μετὰ
 ταῦτα ἐκτίθεται τοῦ αἰτίου. τοῦτο δὲ οὐχ ὡς ἐπὶ πλέον τῆς ἀρχῆς ὅ . . . ποιεῖ,
 οὐδ' εὐθύς περὶ αἰτίου διορίζεται οὕτως· ἀλλὰ τοσαυταχῶς καὶ τὸ αἷτιον
 ὑπειπὼν, ὁσαχῶς δηλονότι τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν διωρίσατο. εἴτ' αὐτὰ δ' ὑπο-
 20 τίθησιν αἷτια, καὶ πάντα ἐμπίπτειν εἰς ταῦτα δεικνύει, ἵνα μή τις διὰ τὸ πλείους
 ἀκούειν ἀρχὰς ὑπολαμβάνη ἕλαττον ἢ κατὰ τὰ θεωρούμενα ἂν ἀμφὶ τὰς
 ἀρχὰς αἷτια διωρίσασθαι αὐτῶ περὶ τοὺς περὶ τὰ αἷτια τρόπους. πλείους
 μὲν οὖν ἀρχὰς ὥσπερ ἄρα καὶ πλείω αἷτια ἀριθμῶ. κεφαλαιουμένα δὲ τι
 ἐλάττω οὐ γίγνεται. καὶ δῆλα δὴ τὰ λεχθέντα. ἐπεὶ καὶ ἡ στέρησις ὕλη μὲν
 25 οὐκ ἔστιν, αἷτιον δὲ ὡς τὸ ἐξ οὗ. καὶ αὐτὴ ἡ τύχη ποιεῖ μὲν οὐθέν καθ' αὐτό,
 αἷτιον δὲ ὡς τὸ ὄθεν ἢ κίνησις. ὅλως τε μὴ μόνον τὰ ἀπλῶς τε καὶ φανερῶς,
 ἀλλὰ καὶ τὰ ἀμωσγέπως ἔχοντα. πρὸς τρόπου γὰρ τοι καὶ συγγενὲς τὸ τοι-
 οῦτο.

Φαίνεται δὲ καὶ ἀπατώμενος, ὡς ἂν μή τι ἦ ἔξω, οὐκ ἂν εἴη κινητικὸν 4, 1
 30 οὐδενός. κωλύει δὲ οὐθέν ἐπ' ἐνίων καὶ μέρος τοῦ πράγματος ἀρχὴν εἶναι Η 141
 κινήσεως.

Συμφανὲς δὲ καὶ τοῦτο Ἀριστοτέλης πεποίηκεν ἐν α τῶν περὶ ζῴων 2
 γενέσεως οὕτω· »ἔτι δὲ περὶ ταῦτα, ὡς Ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικοδόμησιν,
 ἐκ τῆς διαβολῆς ἢ λαιδωρία, ἐκ δὲ ταύτης ἢ μάχη, πάντα δὲ ταῦτα ἐκ τινος
 35 ἢ ἀρχῆς τῆς κινήσεως ἔστιν, οἷον καὶ ἐν τοῖς νῦν εἰρημένοις — μέρος γὰρ τι
 ἢ διαβολὴ τῆς πάσης ταραχῆς ἔστιν —, ἐνίων δ' ἔξω, οἷον αἱ τέχναι τῶν δη-
 μιουργουμένων, καὶ ὁ λύχνος τῆς καιομένης οἰκίας.« ἄτοπον δὲ τοι ἔσται
 οὐθέν, οὐδὲ τὸ φάναι τὴν τῆς ἀρχῆς ἐπίνοιαν προτέραν τῆς τοῦ αἰτίου. ἀρχῆς
 γὰρ οὐτ' ἐπινοία οὔτε ὑποκειμένῳ οὐθέν ἔστι πρότερον. τὸ γὰρ τῆς ἀρχῆς
 40 ὄνομα εὐθύς παρυφιστάμενον καὶ συνθεωρούμενον ἴσχει τὸ ἀρκτὸν τε καὶ

8 λέγοι] λέγη Η | 8 εἴη] Η *suprascripsit* οἴη | 19 εἴτ' αὐτὰ] εἴθ' αὐτὰ Η

33 Arist. Περὶ ζῴων γενέσεως α 18. 724 a, 28—35.

μετὰ τὴν ἀρχὴν. τὸ τοῦ αἰτίου δὲ οὐκ εὐθύς, ἀλλὰ τὸ αἰτιατὸν συμπαρίστησιν. ἀρκτοῦ δὲ καὶ αἰτιατοῦ τὴν κατ' ἐπινοίαν διαφορὰν τῷ προηγουμένῳ τῆς σχέσεως θεωροῖμεν ἄν.

3 Σιμπλίκιος δὲ τὸ μὲν αἴτιον προϋπάρχειν, τὴν δὲ ἀρχὴν συνυπάρχειν λέγων οὐ πάνυ τοι ἔοικεν ἐπιστήσας τοῖς περὶ τῶν αἰτίων λόγοις Ἀριστοτέλους. 5 πᾶν γάρ τοι αἴτιον τοῦ αἰτιατοῦ προϋπάρχει. τούτων δὲ τὰ μὲν ἐνυπάρχει ὡς ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος, τὰ δ' οὐ, ὡς τὸ ὄθεν ἢ κίνησις καὶ τὸ τέλος· ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ αὐτό· ἀλλ' ἢ μὲν αἴτια, πρότερα· ἢ δὲ ἐντελεχεία ἤδη μέρη τοῦ συνθέτου τυγχάνει ὄντα, ἐνυπάρχει. ταῦτό δὲ τοῦτο καὶ περὶ τῶν ἀρχῶν φαμεν· ὅτι αἱ μὲν ἐνυπάρχουσιν, αἱ δ' οὐ. καὶ τοῦτο σαφῶς οὕτω καὶ Ἀριστοτέλης 10 λέγων ἐν τῷ αὐτῷ Σιμπλίκιον ὁμῶς λανθάνει. οὐδὲν οὖν κωλύει, μὴ ὅτι ἂν λάβοι τις ὡς ἀρχὴν τὸ αὐτό καὶ ὡς πρῶτον, ἢ ταυτόν ἐστι τῷ αἰτίῳ.

5, 1 "Ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου καθ' αὐτὸ τὸ ἐναντίον οὐ γίνεται. ἐναντία γὰρ τὰ μάλιστα διεστῶτα. τὸ δὲ ἐκ τινος γίνεσθαι τι οὐ τῶν διεστῶτων, ἀλλὰ τῶν συνιόντων ἐστίν. οὐκ ἄρα τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ ἐναντίου. ἔτι ἀδύνατον ἐν τῷ 15 αὐτῷ δύο εἶδη εἶναι.

2 Ἀλλὰ μὴν τὸ ἐκ τινος γινόμενόν τι ὡς ἐξ εἰδους δύο ἐν τῷ αὐτῷ τίθησιν εἶδη. οὐκ ἄρα τὸ ἐναντίον ἐκ τοῦ ἐναντίου καθ' αὐτὸ ἐσται. ἔσται τοίνυν ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἢ μὴ τοιοῦτον. οἷον τὸ μέλα ἐκ τοῦ λευκοῦ ἢ μὴ λευκοῦ, καὶ ἀνάπαλιν. 20

6, 1 "Ὅτι οἱ λέγοντες τὴν θάλασσαν ὕδωρ ἀμαρτάνουσι. τὸ γὰρ ὕδωρ ἐστὶ H 141^v ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, ἐκείνη δὲ θερμὴ καὶ ξηρά.

2 Καλοῦμεν δὲ αὐτὴν θάλασσαν καὶ ὑπόστασιν τοῦ ὕδατος, ἥτις ἐκ τοῦ ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ καὶ γλυκέος καταλείπεται, τοῦ ἡλίου ἢ τοῦ πυρὸς ἀνιμωμένου δηλονότι. μόνον δὲ τῇ συστάσει ἐστὶν ὑγρά, καὶ ὅτι ὑπείχει. 25

7, 1 "Ὅτι διχῶς θεωρεῖται τὸ δίκαιον κατὰ γεωμετρικὴν ἀναλογίαν καὶ κατ' ἀριθμητικὴν.

2 Καὶ κατὰ μὲν γεωμετρικὴν διανεμητικὸν λέγεται περὶ τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἔπραξαν εὖ, οἱ μὲν κατὰ τὸ πλεόν, οἱ δὲ κατὰ τὸ ἔλαττον. ἕκαστοι γὰρ πρὸς τὰς πράξεις αὐτῶν λαμβάνουσιν. κατὰ δὲ τὴν 30 ἀριθμητικὴν λέγεται ἐπανορθωτικόν, καὶ θεωρεῖται κατὰ πάντα ἢ ἰσότης ἐν αὐτῷ. γίνεται δὲ περὶ τὰ συμβόλαια καὶ τὰ συναλλάγματα. ἐν οἷς θεωρεῖται κατὰ πάντα ἢ ἰσότης.

3 Ὡς οὖν τὸ δίκαιον θεωρεῖται διχῶς, οὕτω καὶ ἡ ἰσότης. ἢ μὲν γὰρ κατὰ πάντα ἐξισάζει, ἢ δὲ οὐ. ὡς ἡ μὲν ἐξισάζουσα ἐν τῇ τῶν ὄντων φύσει οὐχ 35 εὐρηται, τῶν συνθετῶν δηλονότι, ὅτι μὴ ἐν τῷ Χριστῷ μόνον, ὡς οἱ θεολόγοι φασίν. οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν ζωὴν ἢ τὴν ψυχὴν μένειν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, εἰ κατὰ πάντα εἶη ὁ ἰσασμὸς τῶν στοιχείων ἴσος. ἀνάγκη γὰρ πλεονάζειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρὸν τῶν ἄλλων. δι' αὐτὸ καὶ τὸ ζῆν φυλάττεται. καὶ τοῦτο μὲν ἐν πᾶσιν, ὁμῶς δὲ ἀνά μέρος. οἱ μὲν τῶν ἀνθρώπων μελαγχολικώτεροι τῶν 40 ἄλλων εἰσίν, οἱ δὲ φλεγματικώτεροι. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως.

THEODORI GAZAE ORATIONES.

Die nachfolgenden Reden, die Theodoros Gazes als Professor und Rektor der Universität Ferrara zwischen 1440 und 1450 gehalten hat, haben Bedeutung für die Geschichte dieser Universität wie für den Humanismus in Italien. Akademische Gepflogenheiten und Einrichtungen, einzelne Persönlichkeiten, wie vor allem der Protektor der Universität, der Fürst Lionello d'Este († 1450), nicht minder aber die geistige Einstellung der Zeit und des Ortes treten uns lebensnah entgegen.

In der ersten, der Antrittsrede zu Ferrara, spricht Gazes über den ideellen und praktischen Wert der griechischen Sprache und Literatur. Es spiegelt sich die humanistische Gesamtauffassung wieder, auch die einseitige Meinung über den bisher verschütteten Aristoteles, wobei Gazes allerdings von der umfassenden Tätigkeit der mittelalterlichen Übersetzer nichts wußte und auch noch nichts von den recht derben Angriffen geahnt hat, denen nachher seine eigene Aristoteles-Übersetzung ausgesetzt sein sollte. Belege für die Bedeutung des Griechischen sind die bekannten, von den Humanisten herangezogenen antiken Zeugnisse. Es erklingen hier aber auch Namen von Zeitgenossen: Vittorino da Feltre, Johannes Aurispa, Guarino von Verona. Anziehend ist, was Gazes von der Sorge des Fürsten Lionello um die Universität zu sagen weiß, über die von ihm ausgehende Auswahl tüchtiger Lehrkräfte wie über seine Fürsorge für die Studierenden.

Die zweite Rede hat Gazes beim Antritt des Rektorats und die dritte bei der Abgabe des Amtes gehalten. Er befürchtete, daß er als geborener Grieche im Lateinischen keine Gewandtheit besitze. Seine Worte bezeugen jedoch, daß er bis auf einzelne Härten sich die fremde Sprache doch sehr zu eigen gemacht hat. An Mißlichkeiten hat es ihm während seiner Amtszeit nicht gefehlt. Übeltaten waren in studentischen Kreisen vorgekommen, gegen die er hatte einschreiten müssen. Daß er trotzdem beliebt gewesen war, zeigt die Rede seines Schülers Ludovicus Carbo, der wohl mit etwas Übertreibung sagt, daß alle es am liebsten gesehen hätten, wenn Gazes ständiger Rektor wäre.¹

¹ Auf diesen Ausspruch macht A. Gercke, Theodoros Gazes, S. 23 n. 2 aufmerksam. fol. 48^v (Theodorus Thessalonicensis), cuius tanta fuit et virtus et humanitas, ut eum omnes rectorem perpetuum exoptarent. Die Rede findet sich im Cod. Vat. lat. 8761, fol. 37—49^v.

Die vierte Rede galt der Einführung eines neuen Rektors, nicht des unmittelbaren Nachfolgers Gazes', dem Michael Panormitanus, eines Mediziners.

Auf die Reden Gazes' hat erstmals A. Gercke aufmerksam gemacht und davon kürzere, zum Teil recht willkürliche Auszüge veröffentlicht. Die dritte (in deponendo insigne rectoratus) liegt bei ihm vollständig vor.¹ Ich gebe die vier Reden hier in ihrem ganzen Umfang. Die handschriftliche Überlieferung bietet Cod. Vat. 876r (Cod. chart., 14,3 × 19 cm, 174 fol. XV vel XVI saec. = B). Die Überschrift der dritten Rede gibt daselbst zu Theodori . . . oratio den schmückenden Zusatz: Viri in omni litterarum genere doctissimi, die der vierten Rede: Oratoris eloquentissimi, philosophi nobilissimi atque integerrimi et trium linguarum pariter doctissimi. Offensichtliche Fehler der Handschrift verbesserte ich ohne weitere Anmerkung. Die oft sehr willkürliche Rechtschreibung habe ich unter Belassung einiger Eigentümlichkeiten (benivolentia, intelligo, vendicare u. a.) vereinheitlicht (so stets tamquam anstatt tanquam u. ä.).

¹ A. Gercke, Theodoros Gazes. Festschrift. Greifswald 1903, S. 3—10.

Graeci Thessalonicensis

Oratio de Litteris Graecis.

Dum conventum vestrum intueor, patres doctissimi studiosissimique 1.
 5 adolescentes, vosque partim honoris, partim audiendi mei causa hunc
 in locum tam frequentes convenisse considero, meoque ad hanc floren-
 tissimam ac praeclarissimam urbem adventu tantopere laetari video,
 primum quidem, ut verum ingenue profitear, mihi ipsi non mediocriter
 gaudeo, deinde vestram, patres amplissimi, humanitatem singularem-
 10 que erga me benivolentiam toto, ut dicitur, pectore complector, postremo
 studium vestrum, optimi adolescentes, maiorem in modum etiam atque
 etiam probo. Quamobrem, patres amplissimi, ingentes, ut debeo,
 vobis gratias ago, qui nullis meis erga vos meritis, vestra solum virtute B 50^v
 incredibili me benivolentia atque honore prosecuti estis. Vobis autem,
 15 studiosissimi adolescentes, ut iam omnem meam ad vos orationem
 convertam, officium, quod iam pridem debeo, in dies, ut potero, ex-
 solvam.

Nunc vero ea, quae vobis plurimum profutura existimo, eo libentius 2.
 exponam, quo vos mihi attentiores atque ad audiendum paratiores
 20 adesse video. Nunc enim vestram, quam tamen iam pridem coniectura
 facile assequebar, manifestissime perspicio voluntatem. Quo fit, ut iam
 vos magnopere diligam atque aliquid eorum praeterire, quae pro
 studiorum vestrorum utilitate dicere aut facere possim, nefas esse
 ducam. Cum igitur tam benivolo erga vos animo sim, adolescentes
 25 optimi, non dubito, quin ea, quae vobis explicare statim aggrediar,
 libenter audiatis et audita diligenter perficiatis. Omnes enim, qui rebus
 suis bene consulere student, libenter illorum orationem audire solent,
 qui eos ad utilitatem vel honestatem aliquam cum benivolentia hor- B 51
 tantur.

30 Agitur enim de litteris graecis, optimi adolescentes, quarum usum, 3.
 utilitatem gloriamque totius antiquitatis memoria maxime declarat.
 Nemo enim est adeo litterarum expers, adeo ab humanitate alienus,
 qui Romanos, maiores vestros, graecis litteris non secus ac suis usos
 esse ignoret, quippe qui scholas graecas in urbe plurimas habuerint,
 35 comicisque et tragicis Graecorum scaenis frequenter sint delectati, postre-
 mo non solum aliorum graece scripta intelligere, verum etiam ipsi

quicquid vellent, graecis litteris mandare voluerint. Omnino, si quis romanos reges, imperatores, oratores, denique omnes, qui auctoritate aliqua fuerunt, recensere ab urbe condita velit, nullum eorum graecarum litterarum expertem fuisse, sed potius perfecte eas tenuisse reperiet. Quod minus mirum nobis videri debet, qui barbaros quoque multos 5 eas egregie didicisse ex litterarum monumentis cognovimus, quamquam B 51^v id eo rarius fecerunt, quo ab iis magis alieni sunt. Romani autem suo iure se eas accipere ac possidere putantes numquam ab eis destiterunt. Et recte quidem; non enim Romanis graecae litterae alienae erant, a quibus fere omnia latinae litteraturae ac disciplinae scripta non 10 modo carptim accepta, verum et plerumque ordine translata videntur. Quod studium posterius longa successione sequentes usque ad ultimum tempus imperii diligentissime observaverunt. Omnes praeterea Graecorum coloniae, quae olim multae in Italia fuerunt, linguam patriam diu accuratissimeque custodiverunt. Itaque pars magna Italiae Magna 15 Graecia est appellata. Pythagoras, Archyta, plerique alii nobiles philosophi, qui latinam linguam non noverunt, Itali certe fuerunt. Hunc tamen tam frequentem litterarum graecarum usum fortuna primum, quae mutationibus rerum gaudet, prohibere ac paulatim auferre coepit, hominum deinde negligentia accedens penitus delevit. Qua in re vel 20 B 52 maxime quivis intelligere potest, quam sit hoc litterarum generis latinae disciplinae familiare atque coniunctum. Etenim tamdiu graecae litterae in Italia sunt conservatae, quamdiu in ea latina elegantia viguit. Cum vero haec deseri coepit, litterae quoque graecae simul neglectae sunt, amboque praeclara haec studia multos iam per annos tamquam 25 duo clarissima lumina sunt extincta.

4. Nunc vero, qui suam operam ac studium ad recuperandas latinas litteras et in lucem revocandas statuerunt, cum id se sine graecis litteris efficere posse non viderent, hisce primum dare operam voluerunt atque a laribus, ut Graeci aiunt, incipiendum putaverunt. Qui quantum 30 profecerint, quantumque suis hominibus profuerint, nemo est, qui ignoret. Quare vos quoque, optimi ac studiosissimi adolescentes, qui superiorum hominum negligentiam accusantes praesentium diligentiam laudatis, omnem vestram operam ac studium ad bonarum litterarum recuperationem conferre debetis. Non enim ad res quasdam humiles 35 B 52^v atque abiectas nati estis, sed potius ad magnas atque egregias res gerendas praestanti vos ingenio natura finxit, ut vobis, patriae ac civibus vestris utilitati ornamentoque essetis, ut bonis artibus atque egregiis facinoribus vobis laudem atque gloriam compararetis. Res autem, quae ad eiusmodi finem magis pertineat quam bonarum studium 40 litterarum, nulla profecto esse potest.

30 atque a laribus . . . putaverunt B *add. in marg.*